

ושפיר השיב חזיו כיון דמתירין אפילו צלילה לא מתחזי [כדינא], שהרי דיני עונשין אפילו גמר דין אין דנין צלילה, כמבואר שם במשנה סנהדרין ריש פרק אחד דיני ממונות [ל"ב ע"א], וע"ש צביה ובסנהדרין, [ו] מתורץ נמי קושית חוס' [צביה ל"ו ע"ב ד"ה והא] שהקשו למה להש"ס לומר טעם דאין דנין בשבת משום בכל מושבותיכם תיפוק ל"י משום שמה יכתוב, והשתא אחי שפיר דצדיני עונשין ליכא שמה יכתוב דהוה לכל הפחות צ"י ואז ליכא למיחש דכל חד מידבר לחצרי, כנ"ל נכון בעזרי.

ובזה יבאנו במאי נסתפק בעל האי צעיר אי חיבת לאורך שבת אכולהו קאי, או דלמא מפירין נדרים בין לאורך בין שלא לאורך, גם צריך ישוב לשון הש"ס והא דקא פליג לכו מהדדי משום דהפרה אין צריך צ"ד ושאלה צריכה צ"ד, וזו קשה להולמו וכי אילעריך האי מילתא הכי ואינו מענין המסכת כלל, ואיך אשמועינן זה דלמא חכם מתיר בלשון מותר לך ובעל אומר מופר לך, ואפשר דזה כבר נרמז בלשון מפירין ונשאלין דתנן במתני, גם צריכה צ"ד פירש"י ז"ל חכם, הוא ג"כ דוחק, ולפי הנ"ל אחי שפיר הכל על נכון, דנסתפק בעל האי צעיר אי הכעס משום מיתחי בדין עונשין או בדין ממונ, ואי הכעס משום דין עונש יש לומר לאורך מפירין אצל לא שלא לאורך, והא דפלגינכו מהדדי משום דאי הוה חניא מפירין ונשאלין בחדרי הוה חניא שאלה דומיא דהפרה, מה הפרה בחד אף שאלה נמי דוקא בחד, היינו יחיד מומחה דלא מתחזי כדינא, אצל צ"י אפילו לאורך אסור, לכן פלגינכו להורות דשאלה אפילו צ"י שרי, ולעולם הפרה לאורך הוא דשרי, או דלמא הכעס משום דין ממונ, וא"כ אף אי הוה חני בחדרי מפירין ונשאלין, לא הוה לן לעשות דדוקא ביחיד מומחה שרי, אדרבא יחיד מומחה לענין דין ממונ חמור מג' הדיועות כקושייתנו, ע"כ לא פלגינכו מחזי אלא להורות דהפרה בין לאורך בין שלא לאורך, ומתורצים כל הדקדוקים ודו"ק.

עפ"ז מיושב נמי מה שיש לדקדק למאי דצ"י הש"ס בלישנא אחרינא אי הפרה נדרים כל היום או מעת לעת, ולמאן דאמר מעת לעת אינו מופר אלא לאורך, למה לא קאמר נמי הא דפלגינכו משום דהפרה אין צריך צ"ד ושאלה צריך צ"ד, (ידעתי שהש"ס סמך דלעיל אצל ע"ד החידוד יש ליישב). ולפי הנ"ל יוצן בשחקור תחלה מ"ע יש להתיר הפרה שלא לאורך שאם לא יפר היום אינו יכול להפר למחר, מה בכך לא יפר ומה צ"ע כי יפר או לא, אך הכעס האמיתי משום דקיי"ל [נדרים כ"ב ע"א] כל הנודר כאלו צוה צמה והמקיימו כאלו הקריב עליו קרבן בשעת איסור צמות, וא"כ מלוא רבה להפר הגדר, ואי לא יפר היום תהא מוכרח לקיימו, ואין לומר תלך מחר אלל חכם, זה אינו דאז תלעך פתח וחרטה והיא אינה מתחרטת ואין לה שום פתח, בשלמא הבעל יכול להפר בלא פתח וחרטה מה שאין כן החכם, ומכל שכן לשיטת ר' יהונתן שהציא המרדכי בשבת פרק ג' דצ"ע שקיים אין החכם יכול להפר, ולכן סברא לומר דשרי אפילו שלא לאורך, מעתה יוצן ספיקות בעל האי צעיר לפי מ"ש חוס' בעירובין למ"ד ע"ב ד"ה לא וד"ה אלא וכו', שכתבו לחלק מלוא דלורך שבת וכוה מלוא רבה, מה שאין כן שארי מלות, ולכן

עיין צביה פרק (המציא) [משילין ל"ו ע"ב] במתני כל שהוא משום שבות משום רשות משום מלוא וכו' וחשיב אין דנין, ומסיק הש"ס [שם ל"ז ע"א] בלבו משום שמה יכתוב, וקשה לי בלא קיי"ל [לעיל י"ב ע"ב] אין קורין לאור הנר, ומסיק הש"ס חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי דליכא שמה יכא דחד מידבר לחצרי, וכן איתא [לעיל קמ"ז ע"א] במתני דלונטית דעשרה מסתפגים בלונטית אחת ומציאין בידן דליכא סחיטה דחד מידבר לחצרי, וכ"כ כתב המגן אברהם סימן ער"ה [ס"ק ה'] בשם מהרי"ל בשנים רוכבים דליכא שמה יכתוב דמורה, ומה שדחה המגן אברהם לחלק בין מידי דמלוא למידי דרשות, נעלם ממנו משנה דלונטית דהוה רשות ואפילו הכי מציאין בידם ד"ה, מ"מ קשיא דין למה נחוש צ"י לשמא יכתוב בלא כל חד מדבר לחצרי, ואף [אם] נכנס בפירא דחוקה לומר שאסור צ"י משום יחיד מומחה וכולה חדא גזירה, א"כ על כרחך צ"ל דשכח יחיד מומחה שדין, דאי לאו הכי משום הא מילתא דלא שכיח בודאי לא גזרו רבנן ג' משום אי לאסור דין דהוה מלוא, (לשיטת רש"י שם צביה דאסור אפילו צליכה דעדיף מיני [עין חוס' שם ד"ה והא]), ע"כ דראו חכמים לגזור משום יחיד מומחה, א"כ מה ראה רב יוסף לומר ביחיד מומחה לא מתחזי כדינא, גם שם צביה לא מלחצי לאסור דין צ"י כלל רק משום דמתני סתמא נקט אין דנין, אצל צ"י משמע דאחיד מומחה דוקא קאי ומכעס שכתבתי, שהרי קאמר דליכא דעדיף מיני משמע דאחיד קאי. עוד קשה מה משני חזיו כיון שכשר בקרובים וצלילה לא מיתחי כדינא, בלא על כל פנים גמר דין דנין צלילה כדאיתא בסנהדרין ריש פרק אחד דיני ממונות [ל"ב ע"א] ע"ש.

הנראה לנו בזה, המגן אברהם בסימן של"ט ס"ק ג' אין דנין עיין מה שמפלפל על פסק הרמב"ם דפוסק דאסור לדון דיני עונשין בשבת מדאורייתא מדכתיב לא תעשו אש בכל מושבותיכם, ונעלם מהמגן אברהם ז"ל דברי הרא"ה בספר החינוך [מלוא קי"ד] והירושלמי שמציא שם גם הכעס שנתן משום שראה ה' ית' שישבחו גם החוטאים בשבת, משמע ששם עונש לא ידונו בשבת והוא איסורא דאורייתא, ומכאן נעמא לא ישבו סנהדרין בלשכת הגזית בשבת שלא יאמרו שדין דיני עונשין [סנהדרין פ"ח ע"ב עיי"ש ברש"י], ומעתה י"ל דדיני ממונות באמת אין שום הוה חניא לאסור צ"י משום שמה יכתוב, דצ"י ליכא למיחש להך כלל כנ"ל, אך משום מיתחזי כדן דיני עונשין, אצל הכעס שנתן הש"ס צביה משום שמה יכתוב, היינו טעם לאסור אפילו ביחיד מומחה דלא מיתחזי כדן דיני עונשין שהרי אסור לו לדון דיני עונשין יחידי, ודוקא דיני ממונות שרי, והיינו נמי דקאמר הש"ס דליכא דעדיף מיני יחיד מומחה קאי, וא"כ הכא בנדרים נראה דלא צ"ד דרב יוסף כלל לאסור נדרים בשבת משום מחזי כדיני ממונות, חדא דדיני ממונות גופא גזירה שמה יכתוב, ועוד דלא מחזי כדיני ממונות דאין דנין אלא בפני צ' התוצע והנצבע, והכא אחד עומד לשאול על נדרו, אך מתחזי כדיני עונשין דאסור מדאורייתא, וא"כ סבר רב יוסף דדוקא ביחיד מומחה שרי דלא מתחזי כדן דיני עונשין כנ"ל,

(ד) עיין עוד לעיל קמ"ז ע"ב בתור"ה דתניא.

(ח) לפנינו בש"ס וילנא, הוא בהג' מרדכי סימן תס"ז, (פרק ששה עשר) אמנם בסוף הפרק כתוב: סליק פרק ג', ושיטה זו מובא

ברמ"א יור"ד סימן רל"ד סעיף כ"ג עיי"ש, וכ"כ המרדכי בגיטין סימן שע"ז בשם ר"י, וע"ז מרדכי שבת סימן שי"ט, ובכתובות סימן קצ"ז.

לא שרי לתרום שלא מן המוקף אלא לאורך שבת ולא לשאר מלות ע"ש, וחבו הספק כאן אי אמרינן דלא שרי להפר אלא לאורך שבת דהוה מלוה רבה, מה שאין כן שארי מלות לא, ולכן אסור שלא לאורך אף שלא יפר למחר, או דלמא דכל לאורך מלוה התירו ושרי להפר שלא לאורך שלא תקיים נדרה כן ג"ל.

ומעתה נלא לדון בדבר חדש, דהיינו לנו להחזיר שאלת נדרים אפילו שלא לאורך שבת רק בנדר שנוהג בשבת, כגון שנדר שלא ילך לבית פלוני ומונע בשבת מחמת הנדר, אי"כ אם יתיר החכם למחר, מ"מ כבר קיים הנדר בשבת צמה שלא הלך לאותו מקום שנדר, והיינו להחכם להתיר בשבת מעטס הכ"ל, אך זה אינו דחכם עוקר הנדר מעיקרו ואם יתיר הנדר מחר יבי' עקור מעיקרו, ומה שלא הלך היום בשבת לאו משום הנדר, אך בעל מציג גיז' ומאותו שעה שהפר פסק הנדר אבל עד אותו הזמן הי' הנדר צרי וקיים, ואי"כ הסביר נותנת אף למאן דאמר מעת לעת דאינו מיפר שלא לאורך דיכול להפר למחר, מ"מ אינו דומה לאורך דשאלה לאורך דהפרה, דגבי הפרה מיפר לכאורה בנדר שנוהג בשבת כ"ל שלא תצו לקיים במקצת כ"ל, ואי"כ להבי פלגיוהו, ולעולם לאורך אין שלא לאורך לא, והשתא אחי שפיר הכל, בשלמא בעל איצטרא ראשונה לא הי' יכול לומר כן שנסתפק בה"ל אי שריא אף לאורך מלוה אחרת או דלמא דוקא לאורך מלות שבת, אי"כ ממא נפשי' אי שרי בנדר הנוהג בשבת אף שאינו מהלך שבת, אי"כ מוכח דשרי אפילו לאורך מלוה אחרת, וממילא שרי נמי שלא לאורך כלל, ולכן צריך לומר דפלגיוהו משום דשאלה צריכה צ"ד, משא"כ צלישנא אחריתא שנסתפק אי קיי"ל מעת לעת ואז אינו מיפר אלא לאורך, והטעם לאו משום דלא התירו אלא לאורך שבת, אלא הטעם משום דהרי יכול להפר למחר, (ונדרה בערב שבת שכלה הזמן בשבת, כתב הרשב"א דלא חשו חכמים להתיר משום דבר שאינו מלוה), אבל לעולם לאורך מלוה אחרת נמי שרי ואי"כ להבי פלגיוהו וכ"ל, דבאשאי שרי אפילו שלא לאורך בנדר הנוהג בשבת וכ"ל ודו"ק.

עפ"י הכ"ל יתורן השינויים, שצנחן לא הקשה רב אשי אלישנא קמא כלום, והתם בנדרים [ע"ז ע"א] מקשה רב אשי אהאיצטרא דצטי התם ממחני חשכה ולא הפר אינו יכול להפר ע"ש, גם שם פשיט הש"ס מחני רב זוטרי אין מפירין נדרים אלא לאורך השבת, והבא נקט דברייתא בלשון אחר מפירין נדרים לאורך השבת ומדייק הש"ס לאורך אין שלא לאורך לא, (הנראה דהכל אחד והש"ס קולר לשון דברייתא בנדרים וכן הסוגיא). יוצן דהנה ע"כ רב אשי שהקשה ע"כ לא הקשה על הפשטן דפשיט דמתני דשבת אחיא כברייתא דתני זוטרי, ולא פשיט דמתני דשבת אחיא כמתני דנדרים דתני נדרה עס חשיכה וכו', זה אינו דקושיא זו לא משני הש"ס כלל תנאי היא וכו', עדיין קשה מ"מ מוקמת למתני דשבת כמאן דאמר מעת לעת ולא כמאן דאמר כל היום כסתם מתני דנדרים, ע"כ ל"ל דזה אינו קשה משום דברייתא דזוטרי מתני עלה דהך משנה דשבת, (או כמו שכתבתי למעלה בהסברות קטנות [ד"ה צשמעתין] ע"ש), ורב אשי הקשה סתם דברייתא כותר למתני דנדרים, ומתוך הש"ס שפיר דאין זו סתירה וכן פי' הר"ן להדיא ע"ש, דתנאי פליגי בהכי ואחיא צרייתא כהנך זוגי, וכיון שכן קשה לי מאי מקשה רב אשי וכו' לא ידע שיש סברא לומר מעת לעת, שהרי כך פי' המתני הפרת

נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר, פי' דאי הוה זמנו מעת לעת לא הי' להקל ולהחמיר דלעולם זמנו שוב, משא"כ אי אמרינן הפרת נדרים כל היום יש שזמנו ארוך ויש שזמנו קצר וכן פי' הר"ן להדיא, ואי"כ ידע רב אשי שיש סברא לומר מעת לעת, ואי"כ מה הקשה דלמא דברייתא סבירא מעת לעת ופליג אמתני.

ע"כ הנראה דרב אשי ידע כל זאת, אך ס"ל הדעת נותן צודאי למאן דאמר מעת לעת שלא יפר שלא לאורך משום דיכול להפר למחר, וגם בנדרה בערב שבת דאינו יכול להפר למחר, מ"מ אסור להפר בשבת משום דלא חשו להתיר בנדר שאינו מלוה כמ"ש הרשב"א, או משום שהי' לו פנאי כמ"ש פסקי תוס', אבל הא קשיא לי דעכ"פ בנדרה נדר הנוהג בשבת לפמ"ש לעיל הי' לנו להתיר לבעל שיפר שלא תצו לקיים נדרה במקצת, ואיך נקט אין מפירין נדרים אלא לאורך צלישנא שלילה, הלא שרי צאופן כ"ל, דכן מוכח במתני שאם חשכה ולא הפר וכו' משמע שגם לאורך מלוה אחרת התירו, ובזה לא פליג מאן דאמר מעת לעת כ"ל ובצון, אך כל זה קשה בנדרים שהצו הש"ס הך צרייתא אין מפירין אלא לאורך, משא"כ בשבת דנקט מפירין נדרים לאורך, איכא למימר אין הכי נמי דהנוהג בשבת נמי מפירין וכתב נכתוב יתבאר יותר, דהתם בנדרים איצטרא לכו סתם ולא קאמר דפלגיוהו מהדדי משום דלריכה צ"ד, אי"כ איכא למימר דלהכי פלגיוהו משום נדרים הנוהגים בשבת שמיפר לאשה ואין החכם מתיר אותם, לכן פשיט הש"ס דאין מפירין שום נדר אלא לאורך, ועל זה סובב הולך קושית רב אשי, משא"כ בשבת מפרש הש"ס דפלגיוהו משום צ"ד, פשיט הש"ס דברייתא מפירין נדרים לאורך, ואין להאריך ודו"ק.

אך לפי זה לא משני הש"ס מידי תנאי היא, עדיין קשה עכ"פ למאן דאמר מעת לעת הי' לנו להתיר נדר הנוהג בשבת. לבאר זאת נתחן רש"י בחומש פרשת מטות בפסוק מיום אל יום [פסוק ע"ז] פירש"י אי לא הוה כתוב מיום אל יום הוה אמינא מעת לעת לכך כתוב מיום אל יום ע"ש, וחבו נגד הש"ס [דנדרים ע"ז ע"ב] דמשמע מיום אל יום היינו מעת לעת, אך לזה י"ל דרש"י נמי ס"ל דציוס שמעו נמי פירושו מעת לעת, וכיון דכתוב נמי מיום אל יום אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, להורות דוקא יום השמיטה ותו לא, אבל אי קשיא הא קשיא דהש"ס לא קאמר הכי אלא הוה אמינא ציממא אין צליה לא לכך כתוב ציוס שמעו, ואי"כ מה הי' לרש"י ז"ל להתחכם על פי' הגמ', ועיין בראש"ס ז"ל.

ליישב נקדים לבאר מה גרסין [שם] חייל צר רב שדי גירא ובידיק וכו', וכתב הרא"ש אי גרסין הלכה כאותו זוג אחי שפיר נמי הך גירסא דשדי גירא צכותל לידע מחר אם תגיע החמה לאותו המקום יפר גשום שזמנו מעת לעת, משא"כ אי גרסין אין הלכה כאותו הזוג, אי"כ על כרחך הך דחייל צר רב לא שייך הכא מידי אלא לקמן ע"ש. ל"ל דלעולם גרסין אין הלכה ואפ"ה גרסין שפיר חייל צר רב הכא, צשחקור צמאי פליגי הך תנאי, לתנא קמא מיום אל יום פירושו מעת לעת, ואחא ציוס שמעו מגרע מיני יום השמיטה לצד, ולאותו הזוג מיום אל יום פירושו מחד צשצא לחד צשצא, אחא ציוס שמעו מגרע מיני עד מעת לעת, ואי נימא דמיום אל יום סובל צ' הפירושים אי"כ מוכיחי תיתי נעשה לומר מחד צשצא, הלא הי' לנו להחמיר ולומר רק מעת לעת כיון שסובל צ' פירושים.

בפקוקה לא בעינן של מלוא ובמדידה בעינן של מלוא, והטעם לחלק בזה כנ"ל, דפקוקה אינו אסור אלא מדרבנן דמתחזי כזונה, וא"כ אי מתחזי אסור אפילו לאורך מלוא, ואי שרי היינו באופן שאינו מתחזי אז שרי אפילו שלא לאורך מלוא, משא"כ מדידה הוה מלוא חפץ כמקח וממכר ולאורך מלוא שרי דהוה חפצי שמים, ועיין בתו"ט שכתב כל זה בשני קצות וה"ה הכא, וא"כ אתי שפיר דלמ"ד מעת לעת אסור להפר אפילו נדר הנהוג בשבת דלא התירו אפילו לאורך, דבעל מיתחלף בחכם כמ"ש הר"ן לקמן [ע"ז ע"ב] גבי טלי אכלי טלי שתי ע"ש, ומתני' נדרים דמשמע דשרי לאורך, משום דאתי' כמ"ד כל היום, ואין אסור אלא משום מלוא חפץ ושרי לאורך מלוא, והיינו דמשני הש"ס לרב אשי תנאי הוא וכו', למ"ד מעת לעת לאורך אין שלא לאורך לא, ולכאורה לא ה"ל למימר אלא למ"ד כל היום אינו יכול להפר מחר, ולמ"ד מעת לעת יכול להפר שעל זה דן הש"ס עתה, אלא ע"כ שהש"ס משני למ"ד מעת לעת אינו מיפר כלל כי אם לאורך שבת ממש כנ"ל ודו"ק.

ולפי הנ"ל מתורץ מה שקשה לן לעיל בשבת מ"ו ע"ב, מה מקשה רמי בר חמא מי יימר דמזדקק לה בעל, דלמא באמת לאחר שהפר לה הוה מוקף ואסור לה באכילה, ואפילו הכי שרי להפר משום דמפירין אפילו כשאינו לאורך השבת. עוד קשה דלמא איירי כשנדרה בשבת ואז לא הוה מוקף לפי מה דקוי"ל [ב"ב כ"ו ע"ב] אין מוקף לחצי שבת. אבל יוצא דהשתא איכא למימר למ"ד כל היום ודאי ליכא למיבטל כלל אי דוקא באין לו פנאי או ביש לו פנאי, דאין לחלק כיון שהטעם משום מלוא חפץ, והשתא הוה אורך שבת ושרי לכתחלה להמתין עד השבת, אבל למ"ד מעת לעת יש להסתפק אולי גם לאורך שבת אין להתיר אלא כשאין לו פנאי, דומיא מה שאמרו לעיל [קמ"ט ע"ב] ומעילין חלשים על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות של ערב יו"ט כיון שהי' להם פנאי ע"ש, א"כ הוה הדין ה"ג דכוותי', מעתה הקשה רמי בר חמא שפיר יודע דעל סיפא דנשאלין לנדרים יש לומר אי לא מזדקק לי חכם סגיא בגי' הדיוטות, ולכן הקשה שפיר מרישא מי יימר דמזדקק לה בעל, וא"ל דבאמת אסור ואפילו הכי שרי להפר משום דמפירין שלא לאורך, א"כ להכי פלגינהו דשאלה דוקא לאורך והפרה אפילו שלא לאורך, וא"כ לא פלגינהו משום ב"ד, ואיכא למימר סיפא דומיא דרישא בחד דוקא היינו יחיד מומחה ולא בגי', א"כ הי' קשה מסיפא, דליכא לשנויי סגי בגי' הדיוטות, זה אינו דהרי בגי' אסור כסדרת רב יוסף, אלא ע"כ סגי בגי' ולהכי פלגינהו, א"כ לאורך אין שלא לאורך לא, קשה שפיר מי יימר וכוה מוקף א"כ אסור להפר שלא לאורך, וכן לא קשה נמי דלמא איירי בנדרה בשבת, דאי הוה איירי הרישא באין לו פנאי הוה הדין הסיפא איירי באין לו פנאי דוקא, והיינו כמאן דאמר מעת לעת לפי הנ"ל, ולדידי' אסור שלא לאורך וקשה שפיר מי יימר כנ"ל, ומשני הש"ס כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ולא הוה מוקף, ובסדרא ממילא מותר אפילו שלא לאורך דבעל לא מיתחלף בחכם, ולהכי שרי לי לבעל בלבד, ויש אומרים שכן הדין ג"כ בנדר על דעת חבירו עיין ב"ר, לכן חזר והקשה מנשאלין מי יימר דמזדקק לי חכם, דהא בגי' הדיוטות אסור להפר דמתני' פלגינהו משום שלא לאורך, אך כל זה אי הטעם משום

הנראה הנה אודיעך שפרשה נדרים תחלה מיירי בהפרה האב, ומפסוק ז' ואילך ואם היו תהי' לאיש וגו' איירי בארס שמיפר לארסותו, ומפסוק י"א ואילך ואם בית אישה נדרה מיירי בהפרה הבעל, ועל זה אנוהו דנים בכאן, וגבי הפרה הבעל כתב ז' פעמים ביום שמשו, ואם הפר יפר אותם אישה ביום שמשו [פסוק י"ג], ועוד כתב [פסוק ט"ז] ואם החרש יחרש לה אישה מיום אל יום וגו', מסיים הקרא כי החרש יום שמשו שוב אינו מיפר, ורי חנינא דס"ל [שם ע"ח ע"ב] אפילו עד עשרה ימים אסור בהזדבחה, וא"כ להכי כתב ז' פעמים ביום שמשו להורות אפילו על מנת למיקט נמי ביום שמשו ותו לא כן כ"ל.

אחר הוצעה זו נ"ל לומר דפליגו הנך תנאי אי פותחין בהרעה או (לא) [אין] פותחין בהרעה, דפי' הפשוט של ביום שמשו, או היינו כל יום השמיטה שהוא סתמי מעת לעת, אי פי' ביום ולא בלילה, ומסתמא כפי המסתבר יותר, ולכן למאן דאמר פותחין בהרעה ואינו ענין כלל לדון, כמ"ש הש"ס לקמן [ע"ז ע"ב] דמתירין עומד, תלי אי פותחין בהרעה או לא, ואב"י תלי לקמן [ע"ז ע"א] אי מפירין עומד ובלילה לא מתחזי כדינא ע"ש, ולכן למאן דס"ל פותחין בהרעה אין סברא לומר ביום ולא בלילה והפי' ביום שמשו מעת לעת, וכיון שכתב עוד פעם ביום שמשו הוה אמינא ביום ולא בלילה למעט משמעות של ביום שמשו הראשון, ולא הוה ידעין על מנת למיקט, לכן כתב מיום אל יום להורות יום השמיטה לבד, דאי לאו הכי לא לכתוב ביום שמשו כלל אלא ע"כ יום שמיטה, וכתב ז' פעמים משום על מנת למיקט, אבל מאן דאמר מעת לעת ס"ל אין פותחין בהרעה, וא"כ מצוים שמשו ראשון איכא למעט ולא בלילה דומיא דדון, וביום שמשו בשני הוה אמינא יום אי' שהוא כז' ימים שהוא מעת לעת, ולא הוה ידעין על מנת למיקט, לכן כתב ביום שמשו, ואי הוה כתב מיום אל יום וביום שמשו הראשון הוה אמינא דעל מנת למיקט מחד בשבא אחד בשבא לכן כתב תרוויכו, והשתא מתורץ רש"י בחומש לתנא קמא ביום שמשו הראשון הוה אמינא מעת לעת כנ"ל, ומעתה כיון דפסק הש"ס אין הלכה כאותו הזוג אלא כתנא קמא דפותחין בהרעה, מיתתא חייתא בר רב ורבה בר רב הונא דיתבי וקאים להורות שפותחין בהרעה כנ"ל ודו"ק ג.

ומעתה נחקיר כיון שמסיק אב"י דלא מתחזי כדינא, א"כ מאי טעמא לאסור היתר נדרים. נ"ל הטעם הנכון משום דהוה מלוא חפץ של חול ביום [השבת], דכל שמעריה להדי' בשבת לילך לפני חכם או ג' משום אורך חול זהו הוה מלוא חפץ, עיין בשבת ק"ג סוף ע"א, וא"כ למאן דאמר כל היום דס"ל פותחין בהרעה ולא מתחזי כדינא כיון דמתירין מעומד ובלילה, ע"כ הטעם משום מלוא חפץ, ולכן שרי אפילו שלא לאורך שבת אלא לשום מלוא כנ"ל דאז הוה חפצי שמים ושרי, אבל למ"ד מעת לעת דאסיקנא דס"ל אין פותחין בהרעה ומתחזי כדינא, לא שרי אפילו לאורך מלוא אלא למלוא רבה דשבת כנ"ל, ודבר זה תנן במתני' פוקקין ומודדין, ומחלקו בתוס' [ב"ב ע"ב ד"ה מדידה]

(ט) בישוב פי' רש"י עיין עוד לעיל ד"ה ורש"י בחומש. וד"ה

גמ' נדרים.

מתחזי כדוינא, אבל אי העעם משום מלוא חפץ אחי שפיר הכל דאין שום הוב אמינא לאסור בג' מצא, וזהו שתירץ הש"ס כאשר נבאר.

הנה המחנה ראובן הקשה מי"ע אסור לבקר מומין ופירש"י צביה [כ"ו ע"א ד"ה אין זה] משום דמחזי כדון, הלא בין לאצ"י בין לרב יוסף יחיד מומחה לא מחזי כדון ע"ש. ובי' אפשר לומר דהרי עכ"פ כ"ע [ס"ל] דשלא לאורך אסור להחיר, וי"ל דעכ"פ מחזי קלף כדון, מיהו לאורך החיר, אי"כ צכור דהוב שלא לאורך שהרי אם צקרו אסור לאכלו ציו"ע אי"כ הוב כדון, אך זה אינו דהרי מי"ע אסור אם צקרו משום דמחזי כדון ואסור לבקרו ושפיר הקשה בעל מחנה ראובן כ"ל. אך הנה יש לומר כך, דמן הדון ה' מותר לבקרו, אך הנה ידוע דלר"י ישיב דעתו והתחכמות להחיר צכור, כדאיתא צביה שם כ"ז ע"א דר' אמי חזי צוכר מאלתמול וציו"ע שילי הוב שילי, ואמרין צביה [ד' ע"א] דרב לא אוקי אמורא עלי מיומא טבא לחצרי משום שכרות, וא"כ בין השמשות הוב ספק מי יימר דמזדקק לי חכם למלא לא יחי' לו פנאי כ"ל, ואף אי מתירו הוב מוקצה, ואין לומר ילך אלל ג' הדיועות, זה אינו במקום שיש חכם אין ג' הדיועות מתירין כדאיתא צכורות ל"ו ע"ב ע"ש, וכיון דע"כ הוב מוקצה אי"כ אסור להחיר צכור משום דהוב כדון דשלא לאורך אסור כ"ל.

ומיושב צה נמי קושית תוס' [צביה שם ד"ה צכור] דרש"י פ"י שם משום דין והכא משמע צכור שמעתין משום מוקצה, והשתא היינו הך. ומתוך נמי קושית תוס' [לעיל מ"ו ע"ב ד"ה מי יימר (השלישי)] שהקשו מה מקשה רמי בר חמא מי יימר דמזדקק לה בעל, דשלא צכור לא יזדקק משום דהוב אוסור דאין רואין מומין, משא"כ צבעל דליכא איסור, והשתא אחי שפיר צכור נמי ליכא איסור אלא משום מי יימר כ"ל, והשתא משני הש"ס נמי שפיר, צעלמא החם אי לא מזדקק לי וכו', והפ"י צעלמא צכורים דקו"ל פותחין צחרטה ויכול החכם להזדקק בכל עת ועונה, ואי לא מזדקק ע"כ שאינו צעיר (כמ"ש המהרש"א שם) סגי לי בג' הדיועות, במקום שאין חכם ג' הדיועות מתירין, ואין כאן מוקצה ממה נפשך אי ליכא חכם יחיר, אי ליכא חכם יחירו ג' הדיועות, משא"כ צכור מי יימר דמזדקק לי חכם היינו מאפס הפנאי כ"ל, ואפילו הכי אי אפשר לג' להחיר במקום שיש חכם כ"ל, לפי זה תירץ הש"ס דקו"ל פותחין צחרטה, וא"כ אין העעם משום דין אלא משום מלוא חפץ, ולא ה' לר"י משנתינו להשיענו דמותר להחיר בג' ודו"ק.

סיום באריכות קצת דרוש

אך צה יקשה לן הלשון שקאמר רב אחי והא חנן לא חנן הכי נדרה עס חשיכה וכו', הא ציוס אפילו שלא לאורך וכו', מתחיל להקשות מרישא ומסיים בדיוקא דסיפא, ועיין צה צפי הרא"ש. בל"ז הייתי מתרץ כך, דאי מדקתני נדרה עס חשיכה וכו' הוב אמינא אעפ"י שעס חשיכה שוב אינו לורך היום, מי"מ הוב לורך סעודת מולאי שבת שהפליגו בה חז"ל בכל מקום, ועיין לעיל קו"ע ע"ב לעולם יסדר אדם שלחנו צמולאי שבת ע"ש לכן שרי, משא"כ שלא לאורך כלל, לכן הוכיח ג"כ מדיוקא דסיפא ואז

(מ) עיין בב"י או"ח סימן ש', ובא"ר שם סק"ב.

מוכח אפילו מרישא לפי מה שפי' הר"ן צמתני' דהוב מלי למחני אינו מופר אלא עד שתחשך, ונקט האי לישנא שאם חשכה ולא הפך לידוק מיני' שמפירין נדרים שלא לאורך, וביינו כדיוק הש"ס דומיא דחשיכה הוב שלא לאורך הוא הדין ציוס כהאי גונא יכול להפך, ש"מ עוד דסעודת מולאי שבת לא מיקרי לורך, ומוכח אפילו מרישא, ומוכח מזה לענין היתר נדר שאין מתירין אלא לאורך השבת, אסור לאורך סעודת מולאי שבת, כך ה' אפשר לתרץ. אבל לפי ה"ל קשה דאסיקנא לעיל דרב אחי לא הוב אסיק אדעתא טעם דדון, ולכן ה' צכור דאפילו למ"ד מעט לעת נמי שרי לאורך שארי מלות, משום דעכ"פ הוב חפני שמים, אי"כ כל זאת קשה מי"ע לא יחי' מותר להחיר לאורך סעודת מולאי שבת דהוב מלוא רבה. הנה כזו יש לחקור ג"כ צעירובין ל"ע [ע"א] שאסור לעמוד על פתח מדינה לכווס למרחץ מיד, קשה אמאי לא, הא מצוה לעיל קו"ע ע"ב חמין צמולאי שבת מלוגמא [ופרש"י: לשחות ולרחוץ], וא"כ הוב חפני שמים להמתין על המרחץ.

אך הנראה צה עיין לעיל קו"ע ע"ב עובדא דר' אבהו דעבדי לי עגלא תילתא בכל מולאי שבת ואכל מיני' כוליתא, כי גדל אצוני אמר נצדוק כוליתא ממעלי שבתא ואכל ארי' להביא עגלא תילתא, קשה צלמח מה צכך אם אוכל כוליתא הנותרת מערב שבת או לא, אדרבא עדיף טפי שבתא מוכן תיכף לסעודה ולא יטערך להמתין צמולאי שבת עד שישיחוט עגלא תילתא. הנראה כך הנה טעם סעודת מולאי שבת נראה משום דמצרכת שבת יחצרך כל השצוב כידוע ממי"ש כל הספרים מזה, ואין מלוא נקראת אלא למי שגומרה, וא"כ לאחר שגמר מלוא שבת כראוי אז אמרין צרוך אחי צבואך צבוא השצוב וצלאחך היינו צלאח השבת, ואין הצרכה חל על אחר רקי', לכן יסדר שלחנו צמולאי שבת שיהי' מקום שתחול הצרכה עליו, ויהי' עמו קשר יום השבת בכל השצוב בכל מעשי ידיו, וזה נקראת מלוא מלוא פירושו מחבר כמו הפעם ילוח אישי אלי [צראשית כ"ע ל"ד], ופי' מחבר המלכה עמו כל השצוב, וזה אינו צדון שחיה' הכנה זו משצוב שעברה, כי אם יחי' הכל משצוב הצאה לאחר שצברך מהצרכה שנשתלחה צמעשה ידיו צשבת זה, דכל שצוב לעצמה מתברך ע"ד יפה חנוית לחלום דוקא צאותו יום [לעיל י"א ע"א] שאין יום אחר יכול לצעל מה שגזר צאותו יום וכן צשצוב, ודוגמא צרכה על גם חדש שמתחדש עתה ודו"ק, וצאמת זהו טעם הגון לסעודת סיום המסכת (וצפרעות מסכת זו דהוב ממש מולאי שבת) שלאחר שגמר המלוא תחול הצרכה עליו להתחבר זאת המסכת עמנו, ולא תחנשי מין לא צעלמא דדון ולא צעלמא דלחי, וכיון שכן שפיר עבד ר' אבהו דהוב עבד עגלא תילתא צמולאי שבת שחיה' מעשה ראשון מעשה מלוא שתחול עליו הצרכה כ"ל.

עוד יש טעם הגון לסעודת מולאי שבת, משום להשיב נפשו אשר פרחו ממנו צמולאי שבת כמו צרכת צשמים, וזהו אמרו המקובלים ׀ שיש עלם אחד ששמו נסכו שאינו נהנה משום סעודה כי אם מסעודת מולאי שבת, ואותו העלם אינו נרקצ לעולם ועליו נצנה הגוף לעתיד לעולם החחי, והעעם שאינו נהנה משום כך גזרה חכמתו ית' וית' שלא ינה מהעולם הזה כדי שלא יקבל הפסד לעתיד, אך צמולאי שבת שהסעודה להשיב נפש נהנה אותו האבר שגם הוא לכן מעותד להשיב נפש ולהחיות מת לעתיד, וביינו דחנינן צמתני' [לעיל קי"א ע"א] מחשיכין על

שמר השבת מיום הצריאה עד שעת החמי, ומפרש הטעם ציו וצין צני ישראל אות היא לעולם, פי כשהעיד האיש הכוא ציו וצין צני ישראל כי ששת ימים שעברו עשה ה' את השמים ואת הארץ שנעשה שותף כנ"ל, וציום השביעי שבת כתיב, ונפשו וי אצרה נפש והוא משיבה והיינו תחיית המתים כנ"ל, לכן זכה לעולם הצא כן זכה כולנו אמן.

אחזור לפרש הג"ל דאצימי חשב הטעם להשיב נפש ע"כ עוצ יותר להניח כוליותא מערב שבת שחיה מוכן תיכף צמולאי שבת, אבל צאמת אין הטעם כן אלא העיקר משום שהשלה צרכה צמעי ידיו, לכן צא הרמז שלא נתברכו מעשי ידיו בלילות שבות, ואותו עגלא שלא רצה לשחוט אכלו ארי, מוכח שהטעם שהשלה צרכה צמעי ידיו אמן.

עוד ישנו מה דאמרו ז"ל [צ"ל ט"ו ע"ב] אמר הקצ"ה לו עלי ואני פורע, לריק יישוב קצת כל מה שאדם לוח ופורע הקצ"ה מזמין לו אותו המזון לפרוע. נ"ל כך, עיין מגן אברהם סי' רמ"ב ס"ק צ' מ"ש צ"ס הירושלמי [סנהדרין פ"ה ה"ב] לזין צריצית לאורך שבת או סעודה מורה, ומלאתי צכצני מו"ח ז"ל מב* שפקק ע"ז מאור וכתב דנראה לו צריצית דרבנן דוקא, ונ"ל דהדן עמו, מ"מ איך סתם הירושלמי וכתב סתם לזין צריצית. הנראה לנו ואלו דברי אלקים חיים, דהרמ"א כתב צו"ד סי' ק"ס סעיף ט"ז דיש מתירין לומר לראובן הלוח לי מעות צריצית משמעון דאין שליח לדבר עבירה, ולא הוה שלוחו כמותו, ואין ריבית אלא הבאה מיד הלוח ליד המלוה, ואין לפרסם הדבר בפני עמי הארץ, [ו] יש לסמוך על זה לעת האורך, ע"ש צש"ך [סי' כ"ב], וא"כ יש לומר שהקצ"ה התיר לנו ללות ריבית דאורייתא לאורך שבת, כי אמר לו עלי ואני הפורע והלוח הוא השליח, ואין ריבית אלא הבאה מיד הלוח ליד המלוה, וכאן מעיד הקצ"ה על עצמו ית' כי הוא הלוח והפורע, ואיש אשר לוח המעות הוא רק שלוחא דרחמנא ומותר ללות אפילו צריצית קא"ה. ואפשר לומר דהא פליגי ביה שמאי וביה הלל מב* [צ"ל ע"ב ע"א] ביה שמאי אמר מחד צש"א לשבתך, כי אולי לא ימלא עוד צהמה כזו לקנות לאורכי שבת, ואי אפשר לחזור אחרים צדמים יקרים כי אסור ללות צריצית, דס"ל לצ"ש יש שליח לדבר עבירה צקידושין ריש פרק צ' [מ"ג ע"א] ע"ש, משא"כ ביה הלל כנ"ל. **ובזה** יש לפרש פי משנה א' דפרק קמא דשבת ומשנה א' דפרק צהרא דשבת, דהנה אמרו ז"ל צפרק אחרי נשך [צ"מ ס"א ע"א] המלוה צריצית כסף ואוכל צבת אחת עובר צד' לאוין שנאמר [ויקרא כ"ה ל"ז] את כסףך לא תתן לו צנשך וצמרצית לא תתן אכלך, קריין את כסףך לא תתן לו צנשך וצמרצית, ואח"כ קריין צנשך וצמרצית לא תתן אכלך, והפני יהושע ז"ל שם קורא לזה צ' שהן ד' ע"ש, ומסיק שם הש"ס דגם הלוח עובר בכל הנך לאוין דכתיב [דברים כ"ג כ'] לא תשיך לאחריך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך, והיינו דתן וילואת השבת ופי' צחוס' [ד"ה שחיס] כמו הולאת השבת שחיס שהן ד' צפנים, היינו הצטל

התחום תחומו ומור של שבת היוצא לפקה על עסקי כלל ועל עסקי המת, היינו סעודה הנ"ל שעיקרה צאה על צ' הנ"ל, עסקי כלל שבת העבר ועסקי מת היינו נפשו כנ"ל, וא"כ שפיר דאסור לעמוד על פתח מדינה [לרחוק] [ליכנס] למרחץ מיד דלא הוה מורה למחר למעשה מולאי שבת, ומחורץ נמי הא דרצ אשי הנ"ל.

בזה ישנו סוף המסכתא דקאמר אימור דאמרי רבנן מדידה דמולא דלאו מורה מי אמר. וקשה ממה נפשך אי ידע דאין צמדידה זו שום מולא ה"ל לידע ג"כ דהוה רק מתעסק צעלמא, וכי למדוד המים צא שלא לאורך כלל. אך י"ל דאפשר לומר דהוה מדידת מורה, הנה ידוע צדצי ריש גלותא הוה שם פריזותא דעבדי זה מצוהר כמה פעמים, ועיין פסחים מ' ע"ב גבי למחא קדירה צחוסים, ועיין לעיל פרק צמה עומנין מ"ח ע"א גבי צהי רבה משמע נמי קצת שהי' חשודים להחם חמין צצבת, וא"כ לרחון צמרחן שלהם צמולאי שבת אסור עד כדי שיחמו חמין, והכא הוה עולא איקלט לצי ריש גלותא א"כ שייך הדין הנ"ל, ואפשר שהי' רבה צר רב הוגא רוצה לרחון צמולאי שבת מיד דחמין צמולאי שבת מלוגמא, לכן מדד האמצעי דאיתא לעיל קנ"א ע"א אס' יש צה אדם חשוד שיש לו יו"ד עצדים שמחמין לו יו"ד קומקמין צבת אחת צאמצעי קטנה רוחן צה מיד, לכן מדד האמצעי אס' היא צאותה השיעור הנזכר וחשב שזהו מדידת מורה, לכן אמר עולא דזה הוה מדידה דלאו מורה דעובד לתקן הכל צמולאי שבת כנ"ל, ולכן פי' חוס' [ד"ה צאוינא] צשם ערוך אמצעי להורות כנ"ל ודו"ק. הי' ישימני מאנשי עבודתו, השוקדים על תורתו, יחייני להתחיל ולסיים ספרים אחרים, כאשר סיימנו מס' שבת צלימוד ודיבוק החצרים ופלפולם, צאור ליום ג' י"א א"ר חקמ"ה לפ"ק צסדר כי תשא את ראש צני ישראל לפקדיהם.

וע"ד הנ"ל יתפרשו הפסוקים מקראי קודש צסדר השבות ושמרו צני ישראל את השבת וגו' עד וינפש [שמית ל"א ע"ז], וצמילתא [שס] איתא כל השומר שבת אחת כחוקה כאלו שמר כל השבתות מיום שנצרה העולם עד תחיית המתים, שנאמר ושמרו צני ישראל את השבת, פי' שבת אחת לעשות את השבת לדורותם צרית עולם, פי' שמעלה עליו כאלו שמר השבתות לעולם. הנה יש לומר שזהו צמדה שהרי כל המקדש על הכוס מ^א ואומר ויכולו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צראשית [לעיל קנ"ט ע"ב], וא"כ נעשה כאלו צר ימי המעשה שעברו צרה העולם, ועכשיו אומר ע"ז ויכולו ושומר גם שבת זה כהלכתו וכתקונו שמלוה גם השבת צסעודה מולאי שבת שזהו תחיית המתים כנ"ל, א"כ שמר שבת מצריאת עולם עד תחיית המתים, והטעם שנעשה שותף כתב המהרש"א צח"א לעיל פרק כל כחצי [שס] שמעיד על הקצ"ה, ולכן לריך לומר ויכולו מעומד ועיין צמגן אברהם [סי' רס"ח ס"ק י'], והוא ויום השבת צ' עדים נאמנים, והוה פי' הפסוק לעשות את השבת לדורותם צרית עולם כנ"ל שנעשה כאלו

מא) לפנינו איתא: כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו וכו'.

מב) וכ"כ מרן זצ"ל בקיצור בחי' למס' ביצה ט"ו ע"ב ד"ה לו עלי וז"ל: עיין מג"א סימן רמ"ב [סק"ב] בשם ירושלמי לזוין בריבית לצורך שבת, ורצונו בריבית דרבנן כגון בעסקא בלי שכר צמלו ומוזנו וכדומה וכו', וע"ד הלצה י"ל היינו ריבית דרבנן כיון שאמר לו עלי

ואני פורע נמצא אין הריבית בא מיד הלוח ליד המלוה, ואיננו ריבית דאורייתא, ועוד שהוא רק כשליח שאומר לו עלי כביכול.

מב*) חותנו הראשון של מרן זצ"ל הי' הג"מ רבי משה יערוויץ זצ"ל אבד"ק פרוסגניטץ.

מג*) צריך לומר שמאי הוקן והלה הוקן, עד סוף הקטע.

דף קנ"ז עמוד ב': סיומא דמסכתא, מדידה דמלוא, עיין מ"ש תוס', ועיין לעיל סוף פרק כל הכלים [קכ"ז ע"ב]. וי"ל מנ"ל לחלק דהעמידו דצריכה במקום מלוא, דלמא התיירו בנין דרבנן כשם שהתירו מדידה לצורך מלוא, ולעולם כרבי אליעזר וכסתמא דנגר הנגרה. וי"ל על פי מ"ש לעיל ריש מכילתין [ב' ע"א ד"ה העני] במ"ש הרע"ב ותו"ע ד"ה בעל הבית חייב, אע"ג דטריד וצריך צמלות לדקא לעני מ"מ חייב חטאת, ואע"ג דקו"ל כרבי יוחנן סוף פרק רבי אליעזר דמילה [קל"ז ע"א] בעשה מלוא פטור, ומצואר במסכת פסחים ע"ב ע"ב אפילו מלוא כל שהוא לשמח אשתו צמלות עונה, מכל שכן לתת לעני לצורך שבת ואמאי י[ת] חייב בעל הבית. וכחבתי שם משום דעכ"פ האי עני פושע הוא שהוליא כליו בשבת, אפילו הוליא על מנת להניחו ברשות היחיד אחר ויוליכו פחות פחות מד' אמות ברשות הרבים, הלא מצואר ריש פרק מי שהחשיך [קכ"ג ע"ב] שהסחירו הדבר אפילו למי שהחשיך, מכל שכן ליושב צביתו דאסור דלמא יעמוד לפוש ויתחייב, נמלא עני זה פושע ומחלל שבת באיסור דרבנן ואין מלוא ליתן לו לדקה, ונמלא הוה הבעל הבית טעה בדבר מלוא ולא עשה מלוא וחייב, נמלא מוכח כל היכי דאיכא דרבנן משום לתא דמלאכה דאורייתא העמידו דצריכה ואסרו אפילו משום מלות עונג שבת, שהרי העני ילא לבקש לחם עונג שבת ומיקרי פושע וחייב הבעל הבית חטאת על ידי זה, מכל שכן שלא ה"י מתירין פקק החלון אי הוה הלכה כרבי אליעזר, דוקא מדידה שהיא רק משום ממלא חפנך ולא חפלי שמים דמותין, אבל פקק וקשירה אי הוו צבו שום לתא דרבנן משום דאורייתא לא ה"י מתירין לצורך מלוא, הלא ש"מ דלא כרבי אליעזר, אך רבי יוחנן נפחח דדריש אפיתחא דריש גלותא הלכה כרבי אליעזר, יש לומר ס"ל לעולם כסתמא דנגר והכא משום מלוא לא העמידו דצריכה, ומתני' דריש מכילתין אע"ג דהעני לא פשע דלצורך מלות עונג שבת מותר לעצור על דרבנן, מ"מ חייב משום דאיתא נמי כרבי אליעזר [קל"ז ע"א] דעשה בדבר מלוא אפילו עשה מלוא חייב, ומ"מ מסיק (ש"מ) [ש"ס] מעשה רב דעובדא דפקק ה"י שלא לצורך מלוא, כמ"ש תו"ע על פי רמב"ם, דפקק מילתא אחריתי היא וענין צפני ענמו, ולא ה"י לצורך אותה מלוא ואפילו הכי שרי, עוד הארכנו באגדתא ואין להאריך.

הבית שהוא המלוא וכן להעמוד בחוץ העני שהוא הלוא ג"כ מותר צ"ב שהן ד' כיון שהוא הולאת שבת, אך נ"ל דכל זה שרי למאן דאפשר ל' לכוון כל דעותיו לשם שמים ולא יאכל בשבת להנאת גופו אזי הוא שלוחא דרחמנא, אבל למאן שמכוון גם להנאת ענמו ח"כ לוח לענמו ג"כ ואסור ללות בריבית, ועוד שהרי אין מפרסמין הדבר צפני עמי הארץ, אבל לזה מצינו לו תקנה שישלח גוי וילוח ע"י וזהו רק דרבנן [יור"ד סימן קס"ח—קס"ט סעיף ז'], והיינו דתנינן [קכ"ג ע"א] מי שהחשיך לו בדרך, היינו שהולך בדרך חשיכה ואינו מכוון כל דעותיו לשמים נותן כיסו לנכרי כנ"ל ודו"ק.

והנה כי כן ראוי ג"כ להמלוא שיכוון ענמו שלוח ה', ועל זה נאמר [משלי י"ט ע"א] מלוא ה' חונן דל, והמשל בזה כעצד מלך העוצר ממקום למקום בשליחותו של מלך וצפונדק ליה מעות לפרנסת ענמו, והנה אותה המלוא את מי לוח לא את המלך, ה"י עם ה' ישראל שלוחי המלך ולגיונו, והמה עוצרים וצבים בערב שבת בשליחותו של מלכו של עולם והמלוא להם אינו מלוא אלא את המלך, אך כבר כתבנו שיכוין דעתו שלכך מלוא לו מפני כבוד המלך כי רב הוא, וזהו פ"י הפסוק [שמות כ"ב כ"ד] אם כסף תלוה וגו', כך יש לפרשו אם כסף יש לך ענה טובה שתלוה את עמי פ"י בעצור שהוא עמי לגיון המלך, אבל את העני שעמך אם תכוון להלוות העני העומד לנכותך ולא את ה', אזי לא תהי' לו כנושה ולא תשימון עליו נשך, מה שאין כן כשלוה לה' כנ"ל.

אך אי קשיא ל', הרי מוכח להדיא אפילו ריבית דרבנן אסור, כמצואר בש"ס דילן פרק השואל [לעיל] קמ"ח ע"ב, מתני' דלא כהלל וכו' ונמלאו צלות לדי ריבית ע"ש, ואי איתא דמותר ללוות בריבית לצורך שבת ח"כ לא מקשה הש"ס מידי. אך לפי הנ"ל יוצן, הנה חסיקנא העטם שמלוא לה', אך אמרו חז"ל [לעיל קי"ט ע"ב] כל המקדש על הכוס מ. ואומר ויכולו נעשה שותף להקצ"ה במעשה בראשית, ח"כ הרי הכל בשותפות לו ולה' כצרכו, ואין שייך דהוה שליח דהרי הוה שותף, אך שהוא לוח בערב שבת קודם שקודש, והשתא אחי שפיר דהירושלמי איירי בערב שבת, וש"ס שאוסר ריבית היינו בשבת מ, וזהו הפ"י צצילה ריש פרק ב', לוי עלי וקדשו קדושת היום ואני פורע, דוקא ככהאי גוונא בתחלה לוח ואח"כ קדשו ודו"ק מה.

זכינו לסיים, בדבוק חברים, מלחמות כפירים, תלמידים אבירים, פק"ק פ"ב יום ה' ר"ח אדר שנת תקפ"ו לפ"ק, שבת והודי' לאל המפליא חסדו, גם עד זקנה ושיבה אל יעזבנו, עד נעלה לציון ברנה אמן.

צ"ל שהיא כך, מה מקשה הש"ס מהלל, הלל קאי אחול, ודיוקא דמתני' דבחול מותר היינו לצורך שבת, כך צ"ל, וא"כ איך אפשר לומר "הש"ס" דאוסר היינו בשבת וצ"ע. — הערת הג"מ ר' יוסף נפתלי שטרן צוק"ל בגליון הכת"ק — .
(מה) ע"כ מכת"ק.

מג) לפנינו איתא: כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו וכו'. אמנם גם לפי"ז אתי שפיר פ"י של מרן זצ"ל, דקודם שהתפלל עדיין לא הוה שותף אלא שליח שמותר ללוות בריבית, משא"כ לאחר שהתפלל וקיבל עליו קדושת היום שנעשה שותף או אסור ללוות בריבית וק"ל.
(מד) לא זכיתי להבין, הראי' משם כלומר משבת קמ"ח ע"ב ע"כ

חיי הערות אלו נדפסו באדיבות
 ידידינו היקר הנגיד הנכבד מו"ה **דוד צבי נוימן** נ"י מוינה
 לעינינו אביו הרבני מה"י **מנחם** ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ט' אייר תשנ"ד
 ואמו מרת **אלטע חיה דינה** ע"ה נלב"ע י' תמוז תשכ"ט
 ת.נ.צ.ב.ה.

הערות והארות

לחלק ראשון

מאת הג"מ יוחנן סופר שליט"א
 אבדק"ק ערלוי, וראש ישיבת "אהל שמעון"
 בעיה"ק ירושלים תובכ"א

מערער וכמ"כ המאירין ומשו"ה חשיב מעביר ד' אמות
 כמוציא מרשות לרשות.

ב. **עמוד מ"א:** ד"ה בני, אך שלמה המלך ע"ה עשה
 תקנה לכל יכשלו, הוא גזר שלא יאכל
 קודש בידים ותקן לזה נטילה. — ק"ז צ"ל נמשך בתר לשון
 הש"ס כאן, בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, אבל
 המהרש"א הגיה לפי הגירסא בעירובין, דכיון דשלמה לא גזר
 אלא על הקודש כדאיתא בגמ' (ט"ו ע"א), ובקודש לא סגי
 נטילה אלא טבילה כדתנן חגיגה (י"ח ע"ב). וביתר ביאור כתב
 מרן כן בשו"ת חאו"ח (סי' צ"ט) ד"ה ועיין עירובין.

ג. **עמוד נ"ג:** ד"ה על כן נראה, ומעיקרא ידעו שאי
 אפשר בשבת להזקק לו, א"כ אפי' אי
 בשאר הימים לא יצא יד"ח אם לא יזקק לו וכו', מ"מ בשבת
 חנוכה ה"י תקנתם מעיקרא רק מצות הדלקה ותו לא, ואינו
 זקוק לו — וכן מבואר בחי' הרמב"ן, וגם המאירי מזכיר
 סברה זו.

ד. **עמוד נ"ג:** סוד"ה ואל תתמה, כנלענ"ד נכון לולי
 שהראשונים לא פירשו כן. — אכן בחי'
 הרמב"ן מבואר כדברי מרן.

ה. **עמוד נ"ה:** ד"ה ועל דרך דרש, מצינו כמה פעמים
 בש"ס דבזקנתו הדר ביה, — עיין ב"מ
 (מ"ד ע"א). גם מצינו ברבי שהדר מדבריו, ביצה (כ"ד ע"ב)
 באורתא אמר מותרין באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל.
 וכיו"ב מצינו אצל ר' יוחנן, שבת (ע"ו ע"א) באורתא אמר הכי
 לצפרא הדר ביה, גם אצל רב נחמן מצינו הכי, ב"ק (ע"א
 ע"ב), באורתא אמר לרבא חמשה בקר אמר רחמ' ולא חמשה
 חצאי בקר, בצפרא א"ל חמשה בקר אמר רחמ' ואפי' חמשה
 חצאי בקר, והאי דלא אמרי לך באורתא דלא אכלי בישראל

אודה ה' בכל לבב שכרוב רחמיו וחסדיו זיכני
 לראות בגמרו של ספר הקדוש חי' ק"ז מרן החתם
 סופר צ"ל על מס' שבת. גם הפעם ארהיב בנפשי
 עוז לרשום איזה הערות וצינונים שחנני ה' ברחמיו
 הגדולים מידי עיוני זעיר שם וזעיר שם בדבריו
 הק'.

א. **עמוד ב':** ד"ה שוב וכו', וי"ל ביושב במקומו ומוציא
 הכלי ע"י הושטת ידו וכו' זה הוא מפורש
 בקרא שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו, דמקומו של אדם
 הוא ד' אמות, אך אם האדם תופס החפץ בידו והולך ומעבירו
 ד' אמות, זה אינו מפורש בקרא וכו', ולזה הוצרך הלכתא
 גמירי ר"פ הזורק — קרוב לזה כ' הרמב"ן והר"ן לקמן (ע"ג
 ע"א) במתני' דאבות מלאכות, דלפי שד' אמות רשותו הן ומי
 שמוציא חוץ לד' אמות הר"ל כמוציא מרשות לרשות, וכי
 אמרינן דמעביר ד' אמות הוי הלכתא גמירי לה, היינו לחייב
 בה מדין מוציא, ומשו"ה עונשין עליה הואיל ונסמכה לתורה
 שבכתב, הא לא"ה לא מחייב עליה, שאין עונשין מהלמ"מ.
 וע"ע בבעה"מ לקמן (צ"ו ע"ב) שכל ד' אמות ברה"ר גמרא
 גמירי לה וכולהו תולדות דרה"י לרה"ר נינהו, לפי שד' אמות
 של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה
 להן בזורק או במעביר כמוציא מרה"י לרה"ר דמי. וק"ק
 לדבריהם, הא תינח במושט בידו משא"כ כשהולך ומעבירו
 א"כ הולך רשותו עמו, ובדברי מרן צ"ל מיושב היטב דעיקר
 הלכה למ"מ לזה אתיא. — גם יש להעיר על מש"כ בעל
 המאור שד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום, דהא דקונה
 לו ד' אמות הוא תקנת חכמים כדאיתא ב"מ (י' ע"ב), וצ"ע
 — וי"ל לפי מש"כ המאירי ב"מ שם דהיכא דליכא מערער
 קונה מן התורה, כידה, ולכן היא מגורשת — וע"ע בתוס'
 רי"ד שם דבגט קונה בד' אמות מה"ת מהלכה למשה מסיני,
 ולפי דרכו י"ל דהלמ"מ דד' אמותיו קונות לו נהיכא דליכא